

Európa – történelmünk egy darabja, jelenünk és jövőnk

A „mai Európa” már 61 éves. Robert Schumann 1950. májusi deklarációja után alakult ki fokozatosan. Az 1951. április 18-as Párizsi Egyezményben az ECSC¹ létrehozására, később, az 1957. március 25-én Rómában aláírt két egyezményvel az EEC² és az Euratom vagy EAEC³ életre hívására szövetkezett, határozatlan időre. A mai Európa megszületett: ekkor következett egy kis lélegzetvétel, és eljött az ideje, hogy tartalmat kapjon a szövetkezés. Hatról előbb kilencre nőtt a tagok száma 1971-ben, majd tíze 1973-ban és így tovább, végül 2013-ban 28-ra. Magyarország több közép- és kelet-európai volt szocialista országgal együtt 2004-ben lett az EU tagja. A 2008–2009. évi világgazdasági válság, majd az Európa határainál megjelenő menekültválság okozta problémák súlyos gazdasági és politikai zavarokat idéztek elő a tagállamok között 2015-ben. A problémák egyik negatív következményeként 2016-ban a britek népszavazáson úgy döntöttek, hogy kilépnek az EU-ból. Döntésük következményeiről az EU és az UK között évekig tartottak a tárgyalások, amelyek 2020-ban fejeződtek be, és a Brexit 2021. január 1-jével lépett érvénybe. Még nem látható a teljes hatása, de az első események nem tűnnek túlságosan pozitívnak, valószínűleg mindkét fél többet veszít, mint nyer vele.

A tudományos közösség számára fontos lépés volt a Schengeni Egyezmény, melyet 1985. június 14-én írtak alá. Szerte Európában lehetővé tette a polgárok szabad mozgását, de csak tíz évvel később, 1995. március 26-án lépett életbe. Végül az 1992. február 7-én aláírt Maastrichti Szerződés alapította meg az Európai Uniót szélesebb döntési spektrummal és hozta létre az európai állampolgárságot. Az Európán belüli szabad mozgás fokozása érdekében 1999 januárjában létrehozták a közös valutát, az eurót, kezdetben 11 tagállam számára, majd idővel növekvő számú tagállam csatlakozott a használatához.

Európa fiatal, és folyamatos fejlődésben van, felfelé és lefelé tartó szakaszokkal, elkötelezettségekkel és visszalépésekkel, de reméljük, hogy erős lesz, amire nekünk, tudósoknak is nagyon nagy szükségünk van. A kémia Európája valóság volt jóval azelőtt, hogy maga az intézmény létrejött volna. A tudósok évszázadok óta kommunikáltak egymással, és ezek a kapcsolatok kétségkívül megerősödtek, a viták felgyorsultak a tizenkilencedik században, amikor nagyszámú nemzeti kémiai társaságot alapítottak.

Az első a Royal Society of Chemistry (RSC)⁴ volt Nagy-Britanniában 1841-ben, ezt követte a francia társaság, a Société Chimique de France (SCF)⁵ 1857-ben. Sok társaságot alapítottak a következő években, különösen fontos volt a német Gesellschaft Deutscher Chemiker (GDCh) létrejötte 1867-ben. Ezek a társaságok

¹ European Coal and Steel Community, Európai Szén- és Acélszövetség

² European Economic Community, Európai Gazdasági Közösség

³ European Atomic Energy Community, Európai Atomenergia Közösség

⁴ Kezdetben: Chemical Society of London

⁵ Kezdetben: Société Chimique de Paris

⁶ European Federation of Chemical Societies (FECS)

tudományos üléseket szerveztek, és a kémikusok beutazták a kontinenst, hogy kicseréljék ismereteiket. Elsősorban vasúton közlekedtek, ami megdöbbentő gyorsasággal fejlődött a tizenkilencedik században. A Magyar Kémikusok Egyesülete 1907-ben alakult meg Budapesten, Fabinyi Rudolf vezetésével.

A mai Európa megeremtelése jelentős impulzust adott a nemzeti kémiai társaságoknak, melyek 1970 óta a Kémiai Társaságok Európai Szövetségében⁶ egyesültek, majd ennek utódjaként, a nemzetközi nonprofit szervezetek belga alapegyezménye alapján, 2004 októberében létrehozták a EuCheMS szervezetet. Ma a szervezet 160 000 tagot számlál 37 ország 40 nemzeti társaságából és szervezetéből az EU határain belül és azon túl is.

Ugyanakkor a kontinens kémiai társaságainak az a kívánsága, hogy nemzeti tudományos folyóirataikat fokozatosan egy európai folyóiratokat kiadó konzorcium égisze alá vonják, ezzel adva szélesebb olvasottságot publikációiknak és versenyképesebbé téve folyóirataikat az Amerikai Kémiai Társaság (ACS) és az RCSC folyóirataival. Az első lapot – *Chemistry – A European Journal* (CEJ) – 1995-ben hozta létre a GDCh, és a VCH adta ki Jean-Marie Lehn (Nobel-díjas kémikus), Heinrich Nöth, Tom Dieck (GDCh), valamint Peter Göllitz és Eva E. Wille (VCH) kezdeményezésére. A GDCh hamarosan összefogott a holland (KNCV), majd a francia (SCF) szervezettel: 1998-ban került ki a nyomdából az *EurJIC/EurJOC* első száma. 2000-ben új folyóiratcsalád indult „ChemXChem” címmel: először a *ChemBioChem* és a *ChemPhysChem* jelent meg. Ma kilenc folyóirat tartozik ebbe a családba, utóljára a *ChemSystemsChem* jött létre, 2019-ben.

Az EU taglétszámának növekedésével az egyesületek sorra csatlakoztak a EuCheMS tudományos testületéhez és az új európai tudományos folyóiratok konzorciumához is, apportként hozva saját angol nyelvű tudományos folyóirataikat. Így tette ezt a MKE, illetve az MTA is a *Models in Chemistry*vel 2004-ben. Ugyanakkor megtartották nemzeti nyelvű tudományos folyóiratukat és magazinjukat: az MKE a *Magyar Kémiai Folyóiratot*, illetve a *Magyar Kémikusok Lapját*.

Ennek a periódusnak az elejétől a francia egyesület, az SCF meghatározó szerepet játszott a kiadói konzorcium megalakításában. 2002-ben a European Union of European Chemical Societies (EuChemSoc) lett a társaság minden folyóiratának hivatalos kiadója. 2009-ben a EuCheMS-szel való összetéveszthetőség elkerülése érdekében a EuChemSoc megváltoztatta nevét: ChemPubSoc Europe lett (újabbán: Chemistry Europe), amely így 16 európai kémiai társaság kiadói konzorciuma, 17 tudományos folyóiratot jelent meg. Ezeknek a kiadását a Wiley-VCH végzi. A folyóiratok között szerepel az általános tematikájú *ChemistrySelect*, melyet 2016-ban hoztak létre, illetve a ChemPubSoc Europe (újabbán: Chemistry Europe) magazinjellegű lapja, a *ChemistryViews*.

Ezek a nemzetközi tudományos folyóiratok a társaságunk folyóiratait; széles körben ismertek és elfogadottak, kiemelkedő hatástényezőkként (2018-as adat szerint 5,8 a *Chemistry – A Euro-*

pean Journal esetében, amely évente 2500 publikációval jelentkezik, 7,8 a *ChemSusChem* és 4,7 a *ChemCatChem* esetében).

Ezek az angol nyelven megjelenő európai tudományos folyóiratokon túl, ahogy utaltunk rá, minden nemzeti kémiai egyesület megjelenteti saját magazinjellegű kiadványát. A legtöbb európai országnak különböző kémiai tárgyú folyóiratai is vannak, melyek általában a kémia egy-egy területére fókuszálnak, mint az ipar, az oktatás, a tanulók stb. Ezek a kémikusközösség egy szűkebb részéhez szólnak, és nemzeti nyelven jelennek meg.

A Wiley-VCH kiadó központjában, Weinheimben 2017-ben gyűltek össze a ChemPubSoc Europe-partnerek magazinjainak főszerkesztői baráti eszmecsereére. Ezen a beszélgetésen bemutatták egymásnak magazinjaikat, és feltárultak szerkesztési politikájuk hasonlóságai. A magazinok a hazai kémiai közösségek hírével, szakmai ismeretek széles körével foglalkoznak, tematikus számokkal, évente 4–12 számmal, egyesülettől függően 300–1200 oldal terjedelemben jelennek meg. Majd' mindegyik rendszeres elektronikus hírlevéllel, facebook-megjelenéssel és honlappal rendelkezik. Mindegyik nemzeti nyelven jelenik meg, amely iránt az egyesületek mély elkötelezettséget mutatnak. A különböző egyesületek szerkesztői abban állapodtak meg, hogy gyakoribb és mélyebb információcserét folytatnak, kicserélik vezér-

cikkeiket, szerkesztőségi cikkeiket, közös érdeklődésre számot tartó írásait, különös tekintettel a képzésre, az etikai kérdésekre, és a tudománytörténeti, európai programokról szóló cikkekre és az egyesületi hírekre. Időnként már található is ilyeneket a MKL hasábjain. 2019-ben újabb sikeres találkozót tartottunk, az idei találkozó a járvány miatt online formában szerveződött (lásd a 192. oldalt).

Szükségesnek és fontosnak tartjuk a ChemPubSoc Europe (Chemistry Europe) által kiadott nemzetközi tudományos folyóiratokat, erősíteni és fejleszteni kívánjuk azokat. Tudományos eredményeinket ezekben a magasán jegyzett, jórészt nemzetközi folyóiratokban kívánjuk közölni, mivel széles körű olvasottságot akarunk elérni a tudományos közvéleményben.

Ugyanakkor meg kívánjuk jelentetni az anyanyelvünkön kiadott nemzeti magazinjainkat és folyóiratainkat is, mivel felelősséget érzünk nemzetünk, múltunk, történelmünk és kultúránk iránt. „Nyelvében él a nemzet” – ahogy a költő mondja. Továbbá figyelmet fordítunk tudományos szókincsünkre és fejlesztjük. Ennek megfelelően szakmai cikkeket is publikálunk (vagy legalább összefoglalókat) az anyanyelvünkön. Mindazok, akik a fentiekkel ellentétben jelentős tudományos eredményeiket nem nemzetközi folyóiratokban, idegen nyelven szándékoznak publikálni, és nem hisznek az egyesült és együttműködő Európában, bár anyanyelvüket támogatják és fejlesztik, hogy megtartsák és megőrizzeik nemzeti identitásukat, azok véleményünk szerint rossz úton járnak. Mi nem akarjuk őket követni, mi azt javasoljuk, válasszuk inkább az általunk javasolt utat!

Kiss Tamás

professor emeritus, Szegedi Tudományegyetem, az MKE alelnöke

Gilberte Chambaud

professor emerita, Université Paris-Est Marne-la-Vallée, a Francia Kémiai Társaság volt elnöke

Gilberte Chambaud, a cikk társszerzője, 1980-ban Párizsban szerezte meg PhD-fokozatát az École Normale Supérieure (ENS) és az Université Pierre et Marie Curie egyetemen Bernard Levy vezetésével fizikai kémiából. Egyéves vendégkutatói kitérő után (a frankfurti Goethe Egyetemen) az ENS-ben folytatta kutatói pályafutását, majd az Université-Paris-Est Marne-la-Vallée munkatársa lett, 1992-től a profesz-

szora. Kutatási területe a molekuláris fizikai kémia területére esik, többek között fontosak a molekuláris spektroszkópia terén elért tudományos eredményei. 2014-től az intézmény professor emeritája. 2012 és 2015 között a Francia Kémiai Társaság alelnöke, 2015 és 2018 között az elnöke volt. 2016-tól az Academia Europaea tagja. Elnöksége alatt a társaság folyóiratának főszerkesztője is volt. Ilyen minőségében találkoztunk 2017-ben Weinsteinben, az európai kémiai társaságok lapjai főszerkesztőinek Wiley által szervezett találkozóján. Ott vetődött fel – az egyesületi magazinok közötti együttműködési lehetőségeket tárgyalva – az országok közötti tudományos kooperációk egyre növekvő fontossága és a tudományos publikációk döntően világnyelveken való publikálásának igénye mellett az anyanyelv megőrzésének fontossága is. Ott határoztuk el, hogy jó volna erről egy cikkben is értekezni. A közösség hozszan vitázott a kérdéssről, értékes gondolatok születtek, végül kettőnket bízott meg, hogy foglaljuk írásba a beszélgetés lényegét. Született is egy angol nyelvű közlemény 2018-ban. Különböző okok miatt ez végül nem jelent meg a ChemViews-ban. 2020-ban úgy gondoltam, a cikk mondanivalója ma is aktuális, és érdemes volna a Magyar Kémikusok Lapjában közölni. Gilberte Chambaud nagy örömmel vállalta, hogy a magyar változat társszerzője legyen. **KT**

